

מראי מקומות- שבועות ג'

לקמן, נקטי' קו' זו דמראות נגעים, דקילא הוא, וגם דשויא לתרוייהו.

(ד) **דאמר רבא בפירוש ריבתה תורה שבועת שקר דומיא דשבועת שוא, מה שוא לשעבר, אף שקר נמי לשעבר- ע' בשיעורי' ר' משולם דוד הלוי (תמורה ג:)** דחקר בדמיון זה של רבא, למה אמרי' דשבועת שקר לוקה רק שהוא לשעבר, האם זה משום דזהו גופא ההלכה, דרק בשעבר הוי איסור של שבועת שקר, על אף דשייך שבועת שקר גם להבא. או דלמא, מה שהשבועת שקר צריך להיות לשעבר, היינו משום דרק בכה"ג אמרי' דבשעת שבועתו היתה השבועה שבועת שקר, אבל היכא דנשבע על להבא, הרי בידו לעשותו שקר או אמת, וממילא כיון דבשעת מעשה לא ה' שבועת שקר, ממילא אינו לוקה. וכ' שיש נפק"מ היכא שנשבע להבא באופן שנמצא ששבועתו ה' שבועת שקר (דהיינו, דבשעת מעשה ה' שקר, כדלהלן), דגם אז יהי' עובר איסור שבועת שקר, אע"פ שלא ה' שבועתו לשעבר. והביא ראי' לזה ממש"כ הרמב"ם (שבועות ה', א') דהיכא דנשבע דחבירו יזרוק אבן אל הים, אינו חייב קרבן משום שבועת ביטוי, לפי שלא ה' בידו לקיים או לבטל. וביאר הכס"מ, דעכ"פ איסור איכא, משום דשבועת שקר ה', אלא דאינו לוקה משום דהתראת ספק הוא. ומזה הביא הגרמ"ד ראי' דהיכא דהשבועה עצמה ה' שקר, אף אם ה' שבועה דלהבא, עובר על שבועת שקר, ומה שאינו לוקה הוא רק משום דה' התראת ספק.

[ואף דבשעת מעשה לא ה' ידוע דשקר הוא, מ"מ כיון דאינו בידו, א"כ נחשב דנתגלה למפרע דה' שבועת שקר, ואינו דומה להיכא שהוא בידו לקיים או לבטל, דאז אין שייך לומר דנחשב שבועת שקר, כן נראה בכוונתו].

(ה) **קסבר ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו- פרש"י,** דהיינו דבכל התורה כולה ס"ל לר' ישמעאל דלאו שאין מעשה לוקין עליו, ולכן אין צריך לשום ריבוי. אולם ע' בתוס' דפי' דכוונת הגמ' לומר דר' ישמעאל ס"ל כדרשת ר' יוחנן, דדריש מה דכתיב לשוא לשוא ב' פעמים, דבא לרבות היכא דנשבע לאכול ולא אכל, דלוקין עליו, אבל לא דס"ל

(א) **חדא דמיחייב עלה תרתי- פי' תוס',** דהיינו בהתראה א', ובגילוח בבת אחת, או בזאח"ז בתוך כדי דבור, דאי מיירי בב' התראות, לא ה' פליג ר"א ואומר דאם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת. אבל ע' בריטב"א שהביא מי"א דס"ל לרבנן דנפקא לן משריטה דחייב תרתי אפי' בהתראה א', וכ' הריטב"א דלא נהירא, דא"כ גם קרחה לילף משריטה, ולמה צריך קרא מיוחד לקרחה, אע"כ דאין ללמוד משריטה. אלא כ' דבאמת בפאות מחלקות פליגי, ולפי"ז יתכן דנח' בב' התראות, דאף רבנן לא מחייבי תרתי אא"כ יש ב' התראות, ור"א ס"ל דאפי' בב' התראות אינו חייב אלא א', דסכ"ס חד לאו הוא.

(ב) **שבועות שתיים שהן ארבע, שתיים שאוכל ושלם אוכל, וכו'- הק' תוס' (ד"ה שהן),** לתני שתיים שהם שמונה, אזורק ולא אזורק, זרקתי ולא זרקתי, דהיינו, שאין בהם הטבה והרעה, והם חשיבי עוד אופנים של שבועות, וא"כ נמצא שהם שמונה, ותי' דלא תני אלא דבר וחילופו. והרשב"א תי' דכל להבא כשתיים דקרא הם, בין יש בהם הרעה והטבה ובין אין בהם, ומשום דבכולהו קדמה שבועה למעשה, וכולהו משום כל יחל, וא"כ לא חשיבי אופנים אחרים כלל, ואי"ז "שהם שמונה", אבל כל לשעבר קדם מעשה לשבועה, ואזהרת' משום לא תשבעו בשמי לשקר, וא"כ שפיר אמרי' "שהם ארבע".

(ג) **והא דומיא דמראות נגעים קתני, מה התם כולהו לחיובא, וכו'- כ' תוס' דמה שלא פריך הגמ' מהא דיציאות השבת, דג"כ כולם לחיובא, היינו משום דיציאות השבת גופייהו לא ידעי' שכולם לחיובא אלא מהא דמראות נגעים, כדאי' לקמן (ה.).** וכ"כ הרמב"ן, והוסיף דבדין הוא דהי' יכול להק' דלר' ישמעאל הא צריך להיות שבועות דומה לידיעות, ובידיעות ס"ל לר' ישמעאל הכל לחיובא. וגם בדור"ע ה' יכול להק', דצריך להיות ידיעות הטומאה דומה לשבועות דכולהו לחיובא, אלא אידי דמקשי' האי קו'

לומר דטעמא משום התראת ספק הוא ולא שמה התראה, ולא משום דהוי לאו שאין בו מעשה. חדא, דהא ס"ס אי"ז כתנא דידן, דע"כ ס"ל דהתראת ספק שמה התראה, ולכן ס"ל דלוקה על שבועת ביטוי דלהבא. ועוד, דלר' יוחנן ע"כ טעמא דההיא סתמא משום דהוי לאו שאין בו מעשה, דשיטת ר' יוחנן הוא דהתראת ספק שמה התראה.

(ח) ר' יעקב אומר, לא מן השם הוא זה, אלא משום דהוי לאו שאין בו מעשה - כ' הריטב"א, דמה שאמר ר' יעקב דלא מן השם הוא זה, אינו משום דס"ל דבאמת לאו שניתק לעשה לוקין עליו, דהא לא אשכחן מאן דסבר הכי. אלא דס"ל דהאי קרא אתא ללמד שאין שורפין קדשים ב"ט [וא"כ אי"ז עשה שבא לנתק הלאה].

לר' ישמעאל דבכל התורה כולה לוקין על לאו שאין בו מעשה. אלא הק' ע"ז רעק"א, דא"כ מאי האי דאמרי' בהמשך, דר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח, דמבואר דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ומה בכך, הרי גם תנא דמתני' ס"ל כן, אלא דס"ל דמ"מ לוקין כאן בלאו דשבועה, משום דכתיב לשוא לשוא ב' פעמים, לומר דכאן אף דלאו שאין בו מעשה הוא, מ"מ לוקין עליו. וא"כ, עדיין נמצא דמתני' דידן עומד כנגד מה שאמר ר' יוחנן דאין לוקין על שבועת אוכל ולא אכל. וע' מה שהביא רעק"א בזה לתרץ מהדברי ריבות, וע' מה שהק' עליו.

(ו) ור"ל אמר אינו לוקה, התראת ספק הוא - כ' התוס' הרא"ש, "דאם יש שהות ביום, לא מצי לאתרוויי ב' אכול שלא תעבור, כי יאמר עדיין יש שהות ביום, ואם אין שהות ביום, מה תועיל ההתראה, כבר עבר, וא"א לצמצם שלא יהא ביום אלא שיעור אכילה". וע' בשיעורי ר' שמואל במכות (תכ"ב) דחקר במהו שעת העבירה, אי ברגע האחרון הוא, או דלמא שהוא איסור דנמשך כל היום כולו. והק' דממ"נ ק' להבין הא דנחשב התראת ספק. דאי עבירה נמשכת היא, א"כ הו"ל התראת ודאי, דבתחלת העבירה מתרינן ב' שלא לעבור בשהיתו על השבועה, ומה לי עבירה הנמשכת שעה א' או עבירה הנמשכת כל היום. ואם אינו עובר עד סוף היום, א"כ נמצא דאי אפשר לצמצם שעת העבירה כלל, ואי"ז התראת ספק, אלא דאי"ז התראה כלל, דלא התרו אותו בשעת עשיית העבירה. ולכן פ' שיש צד ג', דבכל רגע הוא עובר על שבועתו במה שאינו אוכל ברגע זה, אבל זהו רק היכא שהוברר דג"כ לא אכלה אח"כ ביום זה, דכיון דעבר כל היום ולא אכל, א"כ נמצא דבכל רגע מהיום שנמנע מלאכול הרי גרם ביטול שבועתו. וא"כ, נמצא דשפיר הוי התראה בשעת העבירה, דכל רגע הוי עבירה, אלא דהי' ספק אם בביטול אכילה של רגע זה הוי עבירה, וזה אינו נתברר עד סוף היום, וא"כ שפיר הוי התראת ספק. ואולי זהו ג"כ כוונת התוס' הרא"ש הנ"ל, וצ"ע.

(ז) אבל המותר בטהור מ"ט, לאו משום דהוי לאו שאין בו מעשה - פ' הריטב"א, ואין